

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת ויקהל פקודי תשפ"א

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו' (ל"ה, א').
יש להתבונן שפרשה זו שונה משאר פרשיות באופן שלימדה משה רבנו, שהרי דרך מסירת התורה של משה רבנו מפורש בגמ' בערובין דף נ"ד ע"א, ת"ר כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן, וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם וכו', וכאן מפורש שהקהיל משה רבנו את כל עדת ישראל ללמדם פרשה זו.

וייתכן לפרש בביאור הענין דמשום שהיה זה למהרת יום הכיפורים, כשירד מן ההר, כדפירש רש"י, וכדאיתא ברש"י לעיל בפ' כי תשא (ל"ג, י"א), שבי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל, ואמר סלחתי כדברידך, והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן, וברש"י להלן ריש פרשת פקודי כתב דהמשכן נקרא משכן העדות, משום דהוא עדות לישראל, שויתר להם על הטא העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. ויש לומר דמשו"ה היה ענין מיוחד בלימוד פרשה זו, שתהא לכל ישראל, דבפרשה זו הראה את סליחתו, והריצוי בשמחה בלב שלם להשיב שכינתו עליהם, על כן היה ענין שתאמר פרשה זו לכל ישראל. ויש להוסיף עוד עפ"י מה שאמרו חז"ל, והובא ברש"י (לעיל ל"ג, ו'), עה"פ 'ומשה יקח את האהל', שהיו ישראל מנוודים, וא"כ יש לומר שעל כן הוצרך עתה להקהילם, לומר שנתכפר להם החטא וכבר אינם מנוודים.

וכן נראה לומר עוד ביאור בזה, דהנה הרמב"ן כתב דבציווי על ענין המשכן, היה כריתת ברית עם ישראל, והיינו דבאמת הרי כבר נצטווה משה רבנו על ענין המשכן קודם שבירת הלוחות, ופרשה זו היא חזרה על ענין המשכן, וכתב הרמב"ן דיתכן שהיה זה למהרת שירד משה רבנו מן ההר, ונתרצה להם הקב"ה, ונתן לו הלוחות שניות, וצוה להקהיל אליו כל העדה אנשים נשים ומג', והזר על ענין ציווי המשכן, והוסיף הרמב"ן וזה לשונו, וכתב עמו ברית חדשה שילך ה' בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם. ומבואר בדברי הרמב"ן דבעת שירד משה רבנו מן ההר עם הלוחות השניות, היה כריתת ברית חדשה, שבזה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, להיות במדרגה כמו קודם הטא העגל.

וביאור הדברים הוא דבמתן תורה נכנסו ישראל כבירת עם הקב"ה, ובחטא העגל עברו ישראל על הברית, ובפרשת כי תשא (ל"ג, ט"ו) כתוב דמשה רבנו אמר להקב"ה, אם אין פניך הולכים, אל תעלנו מזה, ונתרצה לו הקב"ה כמפורש שם בפסוק י"ז, 'ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה' ולהלן שם (ל"ד, י') כתוב, הנה אנכי כורת ברית וגו', והיינו דאחר שבחטא העגל הופרה

הברית שנכתרה במתן תורה, התפלל משה ונתרצה לו הקב"ה לחזור ולכרות עמהם ברית להשראת שכינתו, וזהו שכתב הרמב"ן שבענין המשכן שחזר וצוה משה רבנו, הייתה כריתת ברית חדשה שילך ה' בקרבם.

וביסוד דברי הרמב"ן דאחר הסליחה על חטא העגל ושבירת הלוחות, נכתרה עמהם ברית מחודשת, מבואר גם באדרת אליהו בסוף פרשת כי תשא, עה"פ (ל"ד, י') 'הנה אנכי כורת ברית', שכתב ז"ל וחזר השי"ת וכתב הברית שכרת כסו"פ משפטים, אחר שהופר הברית כאן, וחזר וכתב בראשי המצוות שתולה הברית בהן, וכמו"ש שהם עדות על יחודו, והוציאם ממצרים להיות לאלקים. הרי דהיה כריתת ברית חדשה, לחדש את הברית שהייתה בשעת מתן תורה, והופרה בחטא העגל.

ונראה לומר דזהו שציוה משה רבנו להקהיל את כל עדת בני ישראל, דכיון דהיה בזה כריתת ברית, א"כ צריך שכל ישראל יהיו בשעת הציווי, דכריתת הברית צריך להיות במעמד כל הנכנסים כבית, וכמבואר בפסוקים בפרשת נצבים 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ראשיכם שבטיכם וקנינים ושוטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגו', לעברך כבית ה' וגו', ומבואר דכריתת ברית הוא במעמד כל ישראל.

וכן מבואר בחז"ל (ויקר"ר י', ט') על הברית שנכתרה כשעברו ישראל את הירדן, כמבואר ביהושע (ג', ט'), שבעת כריתת הברית נאספו כל ישראל בין בדי הארון, בשביל להיכנס כבית, הרי דבעת כריתת ברית, צריך שכל ישראל יהיו באותה שעה. אשר לפי זה יש לבאר, דלכן היה צריך שבאמירת פרשה זו, יהיו נקהלים כל ישראל, דכיון דהיה זה כריתת ברית, ממילא צריך שכל ישראל יהיו שם באותה שעה.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וגו'. לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (ל"ה, ב' ג').
הנה סיום הפסוק 'ביום השבת' הוא כפל לשון מיותר, שהרי כל הפרשה מדברת מאיסור מלאכה דביום השביעי, ולמה חזר בסיום הפסוק דלא תבערו אש ביום השבת, והלא בשבת מדבר הכתוב. ואפשר לפרש בזה, דאתא הפסוק לאשמעינן ביחוד בדין הבערה, דרק הבערה ביום השבת הוא דאסור, אבל הבערה מערב שבת, אע"פ דהיא נמשכת ודולקת לאחר מכן ביום השבת, אין בזה איסור, גם למאן דאמר דאשו משום חיצוי, וזה כמבואר בדברי הנמוקי יוסף

וייתכן לפרש בביאור הענין דמשום שהיה זה למהרת יום הכיפורים, כשירד מן ההר, כדפירש רש"י, וכדאיתא ברש"י לעיל בפ' כי תשא (ל"ג, י"א), שבי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל, ואמר סלחתי כדברידך, והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן, וברש"י להלן ריש פרשת פקודי כתב דהמשכן נקרא משכן העדות, משום דהוא עדות לישראל, שויתר להם על הטא העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. ויש לומר דמשו"ה היה ענין מיוחד בלימוד פרשה זו, שתהא לכל ישראל, דבפרשה זו הראה את סליחתו, והריצוי בשמחה בלב שלם להשיב שכינתו עליהם, על כן היה ענין שתאמר פרשה זו לכל ישראל. ויש להוסיף עוד עפ"י מה שאמרו חז"ל, והובא ברש"י (לעיל ל"ג, ו'), עה"פ 'ומשה יקח את האהל', שהיו ישראל מנוודים, וא"כ יש לומר שעל כן הוצרך עתה להקהילם, לומר שנתכפר להם החטא וכבר אינם מנוודים.

וכן נראה לומר עוד ביאור בזה, דהנה הרמב"ן כתב דבציווי על ענין המשכן, היה כריתת ברית עם ישראל, והיינו דבאמת הרי כבר נצטווה משה רבנו על ענין המשכן קודם שבירת הלוחות, ופרשה זו היא חזרה על ענין המשכן, וכתב הרמב"ן דיתכן שהיה זה למהרת שירד משה רבנו מן ההר, ונתרצה להם הקב"ה, ונתן לו הלוחות שניות, וצוה להקהיל אליו כל העדה אנשים נשים ומג', והזר על ענין ציווי המשכן, והוסיף הרמב"ן וזה לשונו, וכתב עמו ברית חדשה שילך ה' בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם. ומבואר בדברי הרמב"ן דבעת שירד משה רבנו מן ההר עם הלוחות השניות, היה כריתת ברית חדשה, שבזה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, להיות במדרגה כמו קודם הטא העגל.

וביאור הדברים הוא דבמתן תורה נכנסו ישראל כבירת עם הקב"ה, ובחטא העגל עברו ישראל על הברית, ובפרשת כי תשא (ל"ג, ט"ו) כתוב דמשה רבנו אמר להקב"ה, אם אין פניך הולכים, אל תעלנו מזה, ונתרצה לו הקב"ה כמפורש שם בפסוק י"ז, 'ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה' ולהלן שם (ל"ד, י') כתוב, הנה אנכי כורת ברית וגו', והיינו דאחר שבחטא העגל הופרה

הברית שנכתרה במתן תורה, התפלל משה ונתרצה לו הקב"ה לחזור ולכרות עמהם ברית להשראת שכינתו, וזהו שכתב הרמב"ן שבענין המשכן שחזר וצוה משה רבנו, הייתה כריתת ברית חדשה שילך ה' בקרבם.

וביסוד דברי הרמב"ן דאחר הסליחה על חטא העגל ושבירת הלוחות, נכתרה עמהם ברית מחודשת, מבואר גם באדרת אליהו בסוף פרשת כי תשא, עה"פ (ל"ד, י') 'הנה אנכי כורת ברית', שכתב ז"ל וחזר השי"ת וכתב הברית שכרת כסו"פ משפטים, אחר שהופר הברית כאן, וחזר וכתב בראשי המצוות שתולה הברית בהן, וכמו"ש שהם עדות על יחודו, והוציאם ממצרים להיות לאלקים. הרי דהיה כריתת ברית חדשה, לחדש את הברית שהייתה בשעת מתן תורה, והופרה בחטא העגל.

ונראה לומר דזהו שציוה משה רבנו להקהיל את כל עדת בני ישראל, דכיון דהיה בזה כריתת ברית, א"כ צריך שכל ישראל יהיו בשעת הציווי, דכריתת הברית צריך להיות במעמד כל הנכנסים כבית, וכמבואר בפסוקים בפרשת נצבים 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ראשיכם שבטיכם וקנינים ושוטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגו', לעברך כבית ה' וגו', ומבואר דכריתת ברית הוא במעמד כל ישראל.

וכן מבואר בחז"ל (ויקר"ר י', ט') על הברית שנכתרה כשעברו ישראל את הירדן, כמבואר ביהושע (ג', ט'), שבעת כריתת הברית נאספו כל ישראל בין בדי הארון, בשביל להיכנס כבית, הרי דבעת כריתת ברית, צריך שכל ישראל יהיו באותה שעה. אשר לפי זה יש לבאר, דלכן היה צריך שבאמירת פרשה זו, יהיו נקהלים כל ישראל, דכיון דהיה זה כריתת ברית, ממילא צריך שכל ישראל יהיו שם באותה שעה.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וגו'. לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (ל"ה, ב' ג').
הנה סיום הפסוק 'ביום השבת' הוא כפל לשון מיותר, שהרי כל הפרשה מדברת מאיסור מלאכה דביום השביעי, ולמה חזר בסיום הפסוק דלא תבערו אש ביום השבת, והלא בשבת מדבר הכתוב. ואפשר לפרש בזה, דאתא הפסוק לאשמעינן ביחוד בדין הבערה, דרק הבערה ביום השבת הוא דאסור, אבל הבערה מערב שבת, אע"פ דהיא נמשכת ודולקת לאחר מכן ביום השבת, אין בזה איסור, גם למאן דאמר דאשו משום חיצוי, וזה כמבואר בדברי הנמוקי יוסף

וייתכן לפרש בביאור הענין דמשום שהיה זה למהרת יום הכיפורים, כשירד מן ההר, כדפירש רש"י, וכדאיתא ברש"י לעיל בפ' כי תשא (ל"ג, י"א), שבי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל, ואמר סלחתי כדברידך, והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן, וברש"י להלן ריש פרשת פקודי כתב דהמשכן נקרא משכן העדות, משום דהוא עדות לישראל, שויתר להם על הטא העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. ויש לומר דמשו"ה היה ענין מיוחד בלימוד פרשה זו, שתהא לכל ישראל, דבפרשה זו הראה את סליחתו, והריצוי בשמחה בלב שלם להשיב שכינתו עליהם, על כן היה ענין שתאמר פרשה זו לכל ישראל. ויש להוסיף עוד עפ"י מה שאמרו חז"ל, והובא ברש"י (לעיל ל"ג, ו'), עה"פ 'ומשה יקח את האהל', שהיו ישראל מנוודים, וא"כ יש לומר שעל כן הוצרך עתה להקהילם, לומר שנתכפר להם החטא וכבר אינם מנוודים.

וכן נראה לומר עוד ביאור בזה, דהנה הרמב"ן כתב דבציווי על ענין המשכן, היה כריתת ברית עם ישראל, והיינו דבאמת הרי כבר נצטווה משה רבנו על ענין המשכן קודם שבירת הלוחות, ופרשה זו היא חזרה על ענין המשכן, וכתב הרמב"ן דיתכן שהיה זה למהרת שירד משה רבנו מן ההר, ונתרצה להם הקב"ה, ונתן לו הלוחות שניות, וצוה להקהיל אליו כל העדה אנשים נשים ומג', והזר על ענין ציווי המשכן, והוסיף הרמב"ן וזה לשונו, וכתב עמו ברית חדשה שילך ה' בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם. ומבואר בדברי הרמב"ן דבעת שירד משה רבנו מן ההר עם הלוחות השניות, היה כריתת ברית חדשה, שבזה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, להיות במדרגה כמו קודם הטא העגל.

בפרק כיצד הרגל, שהקשה למאן דאמר אשו משום חיצוי, היכי שרינן להדליק נרות בערב שבת עם השיכה, והדלקתה נמשכת ביום השבת, והרי כיון דאשו משום חיצוי הרי זה כאילו הוא מבקעה בשבת, עיי"ש מה שביאר בזה, ולפי זה יש לומר דלכן סיים הכתוב דהאיסור דלא תבערו אש, הוא דוקא להדליק ביום השבת, לומר דרק הבערה ביום השבת אסורה, אבל מערב שבת מותר להבעיר.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש וגו'. (ל"ה, ב').

וכתב רש"י, הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה שבת.

ונראה לבאר הענין בזה, דהנה דעת רש"י בתחילת הפרשה, דהצווי האמור על מלאכת המשכן, היה למהרת יום הכיפורים כשירד משה רבנו מן ההר. [אמנם הרמב"ן נחלק בזה, ודעתו שאמר להם עתה מה שנצטוו בו קודם שבירת הלוחות].

והנה איתא בחז"ל שהמשכן וכליו היו כנגד העולם, ומכוונין כנגד כל הבריאה כולה, ובילקוט שמעוני (פר' פקודי פ"מ רמז תי"ט) איתא, היה רבי נחמיה אומר אהל מועד שעשה משה רבנו במדבר כנגד מעשה בראשית, וריעות כנגד שמים וארץ וכו'. ומבואר דהמשכן היה עולם בפני עצמו, הכולל את כל הבריאה כולה. וכן איתא באדרת אליהו.

ובזה נראה לבאר מה שאמרו בגמ' בברכות דף נ"ה ע"א, שיודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ומבואר דעשיית המשכן היה בצירוף האותיות שנבראו בהם שמים וארץ, וצריך טעם למה צריך לזה. ולפי המבואר דהמשכן היה עולם בפני עצמו הוא מבואר היטב, דמשום דעשיית המשכן שהוא עולם בפני עצמו, הרי הוא כמו בריאת העולם, ולזה הוצרך לדעת צירוף האותיות שבהם נבראו שמים וארץ.

וכן נראה לבאר הא דאמרינן בגמ' במגילה דף י' ע"ב, שביום השמיני למילואים, היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, ולפי המבואר הוא מבואר היטב, דהקמת המשכן, הוא כמו בריאת העולם, שעשיית המשכן הוא עשיית עולם בפני עצמו, ולכן הייתה שמחה לפניו ביום הקמת המשכן כיום שנבראו בו שמים וארץ.

והנה עיקר הדבר דהמשכן הוא עולם בפני עצמו, ביאורו הוא שבשביל השראת השכינה היה צריך שיהיה מקום בפני עצמו שהוא חלוק ועומד לעצמו מכל העולם כולו, והטעם לזה יש לומר, דהשראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם' שייך רק בעולם מתוקן ומזווכך, שאין בו חטא, ועל כן, העולם כולו שהוא עולם פגום, ומעורב בו רע וטוב, וכמו שביאר בספר נפש החיים דעל ידי חטא

אדם הראשון, נעשה העולם כולו מעורב טוב ורע, והחטא פגם במהרת וזכות העולם כולו, אי אפשר שתהיה בו השראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם', ובשביל השראת השכינה היה צריך שיהיה עולם בפני עצמו, שהוא מקום בפני עצמו שבו לא פגם החטא, והוא מקום העומד בתיקונו וטהרתו, וזהו הענין שהמקדש הוא עולם בפני עצמו מתוקן ומזווכך בלא פגם החטא.

ועל פי זה נראה לבאר, דהטעם דנצטוו על עשיית המשכן רק אחר חטא העגל, הוא משום דהרי בעת שעמדו על ישראל בהר סיני שפסקה זוהמתן, ונתקן חטא האדם הראשון, והיו ישראל במדרגה כאדם הראשון קודם החטא, היה העולם כולו ראוי להשראת השכינה, ולא היה צריך עולם מיוחד בפני עצמו בשביל השראת השכינה, שכל העולם כולו היה ראוי לזה, ורק בעת חטא העגל, שחזרו וקלקלו, וחזרה אותה הזוהמה ונתערבה בתוכם, כמו בחטא האדם הראשון, וכמו שמבואר זה בנפש החיים, אז נתחדש דשביל השראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם', צריך עולם בפני עצמו, שהוא מקום מתוקן שאינו פגום, ולזה הוצרכו לבניית המשכן, ועל כן רק אחר חטא העגל הוא שנצטוו על עשיית המשכן.

ולפי זה יש לומר, דהנה השבת היא מעין העולם הבא, ובטור סימן רצ"ב כתב דבשבת תיקנו ג' מטבעות של תפלה חלוקין למעריב שחרית ומנחה, כנגד ג' שבתות, אתה קדשת, כנגד שבת בראשית, ישמח משה, כנגד שבת של מתן תורה, ואתה אחד, כנגד שבת שלעתיד לבא, עכ"ד, הרי מבואר דהשבת היא שבת שלעתיד לבא, ובשבת אנו חיים חיי העולם הבא, והעולם הבא הוא עולם שכולו טוב, ואין בו שום רע כלל, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, ולא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי ומלאה הארץ דעה את ה', ועל זה נאמר בזכריה (י"ג, ב') 'זאת רוח המומאה אעביר מן הארץ', על כן יום השבת הוא יום שבו העולם הוא מתוקן ואין בו פגם החטא, כמו בעולם הבא, ואיתא בחז"ל דבשבת הגיהנום שוכת, והיינו משום דבשבת חוזרים ישראל לשורשם הראשון כמו אדם הראשון קודם החטא.

מעתה יש לומר, דבשבת עצמה, כיון שהיא מעין עולם הבא, על כן בשבת עצמה אין צריכין את המקדש בשביל השראת השכינה, דבשבת כל העולם כולו ראוי הוא להשראת השכינה, ואין צריך מקום מיוחד בפני עצמו שיהיה ראוי להשראת השכינה, וזהו הענין שאין עשיית המשכן דוחה שבת.

ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו (ל"ה, ב"ב).

כתב הבעל הטורים, בגימטריא, אז איש ואשתו באים יחד.

ומבואר שמלבד השבה שהיה בעצם הבאת הנשים, דאיתא בפרקי דרבי אליעזר שלכן זכו שיהא להם ראש חודש כיום טוב, היה ענין מיוחד בהבאת איש ואשתו. וצ"ב מהו הענין בהבאת איש ואשתו יחד.

ואפשר לבאר, דהנה תכשיטי הנשים היו שייכים לנשים, כדין נכסי מלוג, [ועיין בתוס' בכתובות דף נ"ז, דגם קודם תקנת חז"ל נהגו בדין נכסי מלוג, וא"כ הרי לבעל יש בזה קנין פירות, ולאשה קנין

הגוף, וכדי שיהא הקדש גמור יש להקדיש גם את קנין הגוף, ואם את הקנין פירות, ולזה הביאום יחד איש ואשתו, שהבעל יקדיש את קנין הפירות, והאשה את קנין הגוף.

פרשת פקודי

אלה פקודי המשכן משכן העדות. (ל"ה, כ"א).

וכתב רש"י, המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל. [דמקדש איקרי משכן, כמבואר בגמ' שבועות דף ט"ז ע"ב]. ומבואר דחורבן הבית, לא רק משום שכלל ישראל הגיעו למצב שאינם ראויים עוד להשראת השכינה, וממילא נסתלקה מהם השכינה, אלא שהחורבן גם בא בתורת פרעון וגוביינא כמו מלוח הנוטל משכון מהלוח בהגיע זמן הפרעון, ובוה נפרע החוב. והנה צריך ביאור למה נכתב ענין זה של חורבן הבית, וענין זה שהוא נחרב בתורת משכון על עונותיהן של ישראל, בפרשה זו העוסקת בבנין המשכן.

המשכן תחילה, ואחר כך עשה כלים. ויש לומר בטעם שמשנה רבנו הקדים עשיית הכלים לבנין המשכן, דיתכן דמצד החשיבות, הכלים חשובים הם יותר מהבית, ועל כן במסירת התורה, הקדים משה רבנו את הציווי של הכלים קודם לציווי של בנין הבית, כי הציווי ומסירת התורה הוא לפי סדר החשיבות, אבל בעשיית הדברים בפועל, יש להעשיה סדר משל עצמו, ובוה הסדר הוא שתחילה בונים את הבית ואחר כך עושים את הכלים, ועל כן בהעשיה בפועל קודם עשיית הבית לעשיית הכלים, ועל כן הקדים בצלאל את עשיית הבית לעשיית הכלים.

ויעשו את ציין נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פיתוחי חותם קודש לה'. (ל"ט, ל').

יש לבאר למה בציין נאמר כתיבה, ובחושן ואפוד אע"פ שגם בהם היה כתוב שמות בני ישראל, לא נאמר בהם לשון כתיבה. ויש לומר, דהנה איתא בגמרא בסוטה דף מ"ח ע"ב דאבני החושן והאפוד, לא היו נכתבין בדיו, משום שנאמר פיתוחי חותם, ואין מסרטיין עליהן עליהם באיזמל, משום שנאמר במלואותם, אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחויץ, והן נבקעות מאליהן, כתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים, ואינה חסירה כלום, הרי מבואר דאבני החושן והאפוד לא היו נכתבין בידי אדם, אלא על ידי השמיר היו נכתבין. [ועיין רמב"ן פר' תרומה (כ"ה, ז'), ומשנה למלך פרק ט' מהל' כלי המקדש הל' ז].

ולפי זה יש לבאר, דלכן לא נאמר כתיבה באבני החושן והאפוד, כיון שלא היו נכתבין בידי אדם, אלא על ידי השמיר הוא שנכתבין. ונראה לומר בזה עוד, דלא רק דחלוקים הם באופן כתיבתן, שזה היה נכתב בידי השמיר, והציין נכתב בידי אדם, אלא נראה דלכתיבה זו שעל ידי השמיר אין דין כתיבה כלל, שהרי אין זה כתיבה אלא עשיית בקע, ולא הוה בכלל כתב, ובעל כרחך דבאבני החושן והאפוד ליכא דין כתיבה, ולכן שייך שיהיו נכתבין על ידי השמיר, אע"פ דזה אינו נחשב כתיבה, ואין לזה תורת כתיבה, אבל הציין שנכתב בידי אדם באותיות, היה לכתיבתו דין כתיבה, וכמבואר בדברי הגמ' בגיטין דף כ' ע"א, דילפינן מאופן הכתיבה של הציין, דיש לכתיבה כזו דין כתיבה גם לגבי דין כתיבת גט דכתיב ביה וכתב.

ובצלאל בן אורי בן חור וגו'. עשה את כל אשר צוה ה' את משה. (ל"ה, כ"ב).

ופירש רש"י, אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסני, כי משה צוה לבצלאל לעלות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל, מנהג עולם לעשות תחילה בית, ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו, כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה, בצל קל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה,

וברש"י בגיטין שם כתב, דאופן כתיבת הציץ דין כתיבה ביה, משום דגבי ציץ כתוב מכתב פיתוחי הותם, והיינו להדיא כמו שנתבאר, דבזה שנאמר כתיבה בציץ, נאמר בזה דיש בזה דין כתיבה.

ויעש את האפר זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. וירקעו את פחי הזהב וקציץ פתילים לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מעשה חושב. (ל"ט, ב' ג.)

הנה הכגדים נעשו מכל אלו המינים, אכן כגמרא ביומא דף ע"ב ע"א מבואר דהזהב חלוק משאר המינים, שהזהב לא היה חוט בפני עצמו, אלא היה מעורב בתוך כל אחד ואחד מהמינים, וכדכתיב לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן.

וצריך ביאור למה אין הזהב נעשה חוט בפני עצמו, כמו שנעשו שאר המינים.

ויש לומר בזה, דבאמת הזהב הוא מין מתכת, ואין דרכו להעשות כחוט בבגדים, וכמו שכתב הרמב"ן דהטעם דפירש כאן הכתוב דרך עשיית הזהב, אע"פ שבכל שאר מלאכת הקודש לא פירש הכתוב דרך האומנות איך נעשה, משום שבזהב הוא ענין מחודש להיות נעשה טווי ושזור כמו שעושיין בצמר ופשתים, ולא נשמע עד היום ההוא לעשות כן, עכ"ד, וכמו כן יש לומר דזהו גם הטעם למה לא נעשו כחוטין בפני עצמן, משום שאינם ראויים לזה.

ויש להוסיף עוד, דהרי מדינא אין חשוב בגד אלא העשוי מצמר ומפשתים, וכמבואר בסוגיות הגמ' ריש פרק קמא דיבמות, ובגמ' מנחות דף ל"ט, ובפרק במה מדליקין, ומהאי טעמא אין חיוב ציצית מהתורה, אלא בבגד דצמר ופשתים בלבד, ושאר המינים חיובן מדרבנן. וכן בקבלת טומאה הוא מקבל טומאה בתורת כלי מתכות, ולא בתורת בגד. וגם אינם בתורת חוטין ואריגה.

ולפי זה מבואר היטב דאין לעשות מהזהב חוטין בפני עצמן, אלא רק שיהיו נתונים בתוך החוטין של התכלת והארגמן ושאר המינים.

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו ויברך אותם משה. (ל"ט, מ"ג.)

וברש"י הביא דברי חז"ל בספרא, אמר להם, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו וגו', והוא אחד מ"א מזמורים שבתפילה למשה.

והנה הפסוק ויהי נועם, הוא סוף המזמור שבתהלים של תפלה למשה איש האלוקים, וצריך ביאור דכל המזמור אינו עוסק בבניית המשכן, ואם כן מה שייך פסוק זה ד'ויהי נועם', שהוא ברכה שיוכו להשראת השכינה במעשי ידיהם, לכל המדובר במזמור זה. וכבר עמדו בזה המפרשים.

ונראה לבאר בזה, דהנה המזמור כולו מדבר מענין התשובה, ויש לומר דתפלה זו היא על התשובה שעשו ישראל על חטא העגל, וכמבואר בדברי חז"ל שאחר החטא חזרו ישראל בתשובה שלימה, וזהו שמסיים הכתוב, שובה ה' עד מתי והנחם על עבדיך וגו' יראה אל עבדיך פעליך והדרך על בניהם, היינו שמבקש שהקב"ה יתרחם להם בתשובתם, ויראה עליהם בהדר כבתחילה.

ובזה יש לומר הביאור במה שמקדים ואומר, במרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, דגם זה קאי על התשובה, וכדאייתא בגמ' בפסחים דף נ"ד ע"א דתשובה קדמה לכריאת העולם, וזהו שאומר, דעוד קודם בריאת העולם, כבר נבראה התשובה.

מעתה יש לומר, דהנה ברש"י בתחילת הפרשה כתב, דהמשכן נקרא משכן העדות, שהוא עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. ולפי זה יש לבאר דזהו השייכות של הפסוק ויהי נועם למזמור זה, דאחר שמבקש משה רבנו שתשובתם מחטא העגל תתקבל, ועל ידי זה יוכלו לזכות שתשרה השכינה במעשי ידיהם, וזהו שמסיים בכרכת ויהי נועם, שהוא הברכה להשראת השכינה ביניהם.

וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם משה. (ל"ט, מ"ג.)
ובתורת כהנים איתא, ויברך אותם משה, מה ברכה ברכן, אמר להם, תשרה שכינה במעשה ידיכם, רבי מאיר אומר, כך ברכן, ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, והם אמרו לו, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו וגו'.

וצריך ביאור, מה השייכות של ברכה זו של יוסף עליכם ככם אלף פעמים לבנין המשכן, שברכך משה בזה.

ונראה לבאר בזה, דהנה מצינו בכתובים שבית המקדש נקרא 'מטה', וכדכתיב בשיר השירים, 'הנה מטתו שלשלמה', וכן כתוב שם 'אף ערשנו רעננה', ובמלכים (ב', פרק י"א) כתוב על בית קדשי הקדשים 'חדר המיטות אשר בבית ה', וברש"י בשיר השירים כתב דבית המקדש נקרא כן, משום שבית המקדש הוא מקום פריין ורביין של ישראל.

ובתרגום שם כתב ובעידן די את משרי כפורינא הכיבתא, ובננא סגין עלוי ארעא, ואנחנא פישין וסגין, כאילן דנציב על עינא דמיא, והיינו כמבואר בדברי רש"י, דבית המקדש נקרא בלשון מטה, על שם פוריא, דהוא לשון פריה ורביה, ועל ידי השראת השכינה בבית המקדש, ישראל פריין ורביין.

ולפי זה הרי מבואר היטב דבעת בנין המשכן, מברכם שיוסף ה' עליהם אלף פעמים, שהרי בהשלמת הקמת המשכן נשלם הקמת מקום פריין ורבייתן של ישראל, ועל כן הוא מברכם שירבו מאוד ויוסיפו אלף פעמים.